

Autoreferat

dr Jolanta Pułka

Wydział Psychologii i Nauk Humanistycznych
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ul. Gustawa Herlinga Grudzińskiego 1, 30 - 705 Kraków

1. Miejsce pracy

2008 – do chwili obecnej – zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, ul. Gustawa Herlinga Grudzińskiego 1, 30 - 705 Kraków.

2017 – 2018 – praca na podstawie umowy – zlecenia w Akademii Ignatianum w Krakowie, ul Kopernika 26, 31-501 Kraków.

2011 – 2016 – prowadzenie własnej działalności gospodarczej Jolanta Pułka Indicatam CBS.

2. Wykształcenie

2010 - 2011 r. – studia podyplomowe dla pracowników jednostek naukowych i podmiotów działających na rzecz nauki „Zarządzanie projektem badawczym i komercjalizacja wyników badań”, zorganizowane przez Stowarzyszenie „Edukacja dla Przedsiębiorczości” w partnerstwie z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, Akademią Ekonomiczną w Katowicach, Akademią Leona Koźmińskiego w Warszawie, Politechniką Gdańską, Politechniką Łódzką, Politechniką Wrocławską, Uniwersytetem Szczecińskim, Instytutem Podstawowych Problemów Techniki PAN oraz Stowarzyszeniem „Project Management Polska”.

2001 - 2007r. – studia doktoranckie na kierunku pedagogika ogólna, specjalność: resocjalizacja w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Batorego 12, 31 – 135 Kraków, zakończone uzyskaniem stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, nadanego przez Radę Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 22.02.2007 r.

Praca doktorska zatytułowana *Uwarunkowania pozycji społecznej dzieci z zaburzeniami w zachowaniu* została napisana pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Bronisława Urbana. Recenzentami pracy byli: dr hab. Andrzej Węgliński, prof. UMCS oraz dr hab. Joanna Danilewska, prof. UJ.

1996 - 2001 r. – studia magisterskie na kierunku pedagogika ogólna, specjalność: pedagogika resocjalizacyjna w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Batorego 12, 31 – 135 Kraków, zakończone uzyskaniem tytułu magistra pedagogiki w dniu 01.06.2001 r.

Praca magisterska zatytułowana *Komunikowanie niewerbalne w procesie kształcenia w szkole średniej* została napisana pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Stanisława Pal-ki.

3. Działalność naukowa – sumatywna charakterystyka ilościowa

Mój dorobek naukowy obejmuje 42 prace: 4 opublikowane przed uzyskaniem stopnia doktora (w tym 2 hasła do encyklopedii pedagogicznej), a 38 po uzyskaniu stopnia doktora. Wśród prac przygotowanych po uzyskaniu stopnia znajduje się: 1 monografia współautorska, 5 monografii wieloautorских redagowanych we współautorstwie, 4 artykuły naukowe w czasopiśmie znajdujących się na listach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 1 artykuł w czasopiśmie spoza listy MNiSW, 17 rozdziałów w pracach zbiorowych. Ponadto wśród niepunktowanych prac znajdują się 2 raporty z badań ewaluacyjnych projektów NCBiR oraz KAAFm, 3 prace popularno – naukowe (poradnik dla nauczycieli oraz 2 eseje popularno naukowe), 2 opracowania dokumentacji badawczej (standaryzacja narzędzi diagnostycznych), 3 programy edukacyjne (zaaplikowane w 4 parkach narodowych oraz w 4 parkach krajobrazowych w Małopolsce).

W 2018 roku złożyłam także 1 artykuł do publikacji w czasopiśmie z listy B oraz 1 w czasopiśmie zagranicznym spoza listy.

Praca naukowa poświęcona była także pracy projektowej związanej z prowadzeniem zespołowych badań naukowych dotyczących standaryzacji narzędzi diagnostycznych o zasięgu ogólnopolskim (2 projekty: pierwszy w latach 2009-2012 i drugi w latach 2014-2015), prowadzeniu badań ewaluacyjnych (2 projekty), prowadzeniu badań preeksperymentalnych (1 projekt), doskonaleniu kompetencji dydaktycznych w zakresie e-learningu (1 projekt), kształceniu studentów w obszarze praktyk studenckich (3 projekty). Kolejnym obszarem pracy projektowej było opracowanie i wdrożenie programów edukacyjno-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym (3 programy: Strażnik przyrody Gorczańskiego Parku Narodowego, Przyjaciół parku narodowego, Odkrywcę Parków Krajobrazowych), a także 2 granty badawcze ze środków finansowych MNiSW, przeznaczonych na działalność statutową KAAFm.

Sumaryczny wskaźnik mojej aktywności publikacyjnej po doktoracie obliczony w oparciu o kryteria wyodrębnione na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych (Dz.U. z dnia 27 grudnia 2016, poz. 2154) wydanego na podstawie art. 44 ust. 2 Ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. z 2010 Nr 96 poz. 615 z późn.zm.) wynosi **335** punktów, a poniższe tabele przedstawiają sposób jego obliczenia:

Rodzaj publikacji po uzyskaniu stopnia doktora	Liczba publikacji	Liczba punktów zgodnie z kryteriami wyodrębnionymi w w/w Rozporządzeniu	Suma uzyskanych punktów
Współautorstwo monografii	1	25	25
Współredakcja monografii w języku polskim	4	Zgodnie z wykazem za rok publikacji	18

Współredakcja monografii w języku angielskim	1	5	5
Artykuły punktowane – lista B	4	Zgodnie z wykazem za rok publikacji	38
Artykuły punktowane – czasopiśmo zagraniczne spoza listy	1	5	5
Rozdziały w monografiach zbiorowych w języku polskim	10	Zgodnie z wykazem za rok publikacji	45
Rozdziały w monografiach w języku angielskim	7	5	35
			171

Udział w projektach	Liczba	Liczba punktów zgodnie z kryteriami wyodrębnionymi w ww Rozporządzeniu	Suma uzyskanych punktów
Uzyskanie finansowania grantu badawczego finansowanego ze źródeł UE - kierownik badań	2	50	100
Uzyskanie finansowania grantu badawczego finansowanego ze źródeł UE – wykonawca badań	3	20	60
Uzyskanie finansowania zadania badawczego w ramach działalności statutowej	2	2	4
			164

Liczba cytowań publikacji według dostępnej mi bazy Google Scholar wynosi 4, wedle prac opublikowanych, dostępnych w wersji papierowej: 20

Indeks Hirscha opublikowanych prac według dostępnej mi bazy Google Scholar wynosi IH **1** (nie uwzględnia wersji papierowych)

Wskaźnik wpływu na społeczność uczniów i ich rodziców wyznaczony ilością uczestników programu edukacyjnego Przyjaciół parku narodowego, którego jestem współautorem – w latach 2015 – 2017 wyniósł ponad 68.000 uczestników w 5 parkach narodowych w Małopolsce (wydanie zeszytów metodycznych), 17.000 (wydanie medali i dyplomów, dla dzieci, które zrealizowały wymagane programem aktywności) (statystyki z parków narodowych).

Uczestniczyłam w 32 konferencjach. Były wśród nich konferencje międzynarodowe, ogólnopolskie i lokalne, wygłosiłam podczas nich 18 referatów.

Zrealizowałam 2 wizyty studyjne (w Finlandii i Stanach Zjednoczonych). Ponadto uczestniczyłam 2 krotnie w programie **Erasmus i Erasmus +** w ramach programu Uczenie się przez całe życie w celu prowadzenia zajęć dydaktycznych (wyjazd nauczyciela akademickiego typu STA) (Finlandia i Szwecja).

Od 2002 roku jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oddział w Krakowie, od 2016 członkiem Polskiej Akademii Nauk oddział w Krakowie.

4. Obszary zainteresowań i osiągnięć naukowo - badawczych

Moje zainteresowania naukowo-badawcze oscylują wokół zagadnień edukacji i wychowania w środowisku szkolnym na różnych etapach kształcenia ze szczególnym uwzględnieniem projektowania programów i działań pedagogicznych dla społeczności lokalnych, w oparciu o prowadzone badania oraz zintegrowane i komplementarne podejście salutogenetyczno-patogenetyczne. Wyróżnić w ich obrębie można następujące kategorie tematyczne:

- I. Funkcjonowanie społeczne dzieci w środowisku szkolnym – pedagogika braku i niedostatku (podejście patogenetyczne)
- II. Edukacja i wychowanie w szkole – nastawienia względem siebie, innych i świata, postawy twórcze – pedagogika wzrostu i rozwoju (podejście salutogenetyczne)
- III. Projektowanie programów edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym – pedagogika alternatywna (podejście transwersalne)
- IV. Szkoła i środowisko lokalne jako przestrzeń rozwoju uczniów i nauczycieli – pedagogika społeczna (podejście transwersalne i transgresyjne)

I. Funkcjonowanie społeczne dziecka w środowisku szkolnym – pedagogika braku i niedostatku (podejście patogenetyczne)

Rozpoczynając pracę naukową swoje zainteresowania skierowałam na dzieci, przejawiające deficyty w relacjach społecznych z innymi – rówieśnikami lub dorosłymi. Zajmowałam się pozycją społeczną i wizerunkiem dzieci z zaburzeniami w zachowaniu. Dostrzegałam dwa odległe od siebie bieguny akceptacji ze strony innych – popularność i odrzucenie rówieśnicze. Poszukiwałam odpowiedzi na pytania dotyczące czynników, kryteriów polaryzacji ich pozycji w grupie oraz strategii pomocy tym uczniom.

Moje pierwsze naukowe dociekania ulokowane były zatem w pedagogice resocjalizacyjnej, w ramach której szczególnie sfera profilaktyki zaburzeń w zachowaniu dzieci w wieku szkolnym stała się centralną osią moich zainteresowań. Działalność na rzecz dzieci z zaburzeniami w zachowaniu była elementem potrzeby niesienia pomocy tym dzieciom, które były, w świetle wstępnych założeń, gorzej usytuowane wśród rówieśników. Moje badania pokazały jednak, że dzieci z zaburzeniami w zachowaniu nie są jednorodną – gorzej sytuowaną grupą, jak wskazywały badania polskich autorów (B. Urban, L. Pytka, B. Hołyst). Grupa rówieśnicza oceniając swoich członków bierze pod uwagę bardzo zróżnicowane kryteria, które w 1993 roku zostały dostrzeżone przez badaczy amerykańskich: S. Hymel, A. Bowker i E. Woody oraz K.L. Bierman, D.L. Smoot i K. Aumiller. Badania, które przeprowadzili, ujawniły, że grupa rówieśnicza dokonuje bardziej subtelnych zróżnicowań swoich członków i bierze pod uwagę rodzaj zaburzenia oraz dodatkowe kompetencje (lub ich brak). Kompetencje te dotyczą sprawności sportowych, ogólnej społecznej przydatności, poczucia humoru, przydatności do twórczych przedsięwzięć, zdolności przywódczych. Są wśród nich dzieci, które mają niedostatki i

braki – głównie są to deficyty w kompetencjach społecznych, mające znaczenie dla zajmowanej przez nich pozycji w grupie, ale są także dzieci z zaburzeniami w zachowaniu, które mają bardzo wysoką pozycję wśród rówieśników i cieszą się wysokim statusem i uznaniem, głównie ze względu na swoje umiejętności sportowe i zdolności przywódcze. Odkrycie tego zróżnicowania w badaniach empirycznych skierowało moje dalsze działania badawczo – naukowe na szerszy aspekt – kompetencji kluczowych kształtowanych u dzieci w środowisku szkolnym, sposoby ich rozpoznawania i diagnozowania.

Prace naukowe, które dotyczą wskazanego obszaru badawczego realizowałam w ramach studiów doktoranckich, a opublikowałam je po zakończeniu procedury awansowej. Są to następujące artykuły naukowe:

1. Rejection of children with behavioural disorders/dysfunctions by the peer group in the school environment, *Acta Academiae Modrevianae, Poland, Slovenia, the World, Challenges of Present – Day Education*, red. A. Kozłowska, J. Muršak, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o. o – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2009, ISBN 987-83-7571-097-7, ss. 91 – 107.
2. Strategie i programy pomocy dzieciom odrzucanym przez grupę rówieśniczą, (w:) *Wybrane problemy profilaktyki i resocjalizacji*, (red.) S. Bębas, WSH, Radom 2011. ISBN 978-83-62491-09-4, ss. 239 – 256.
3. Charakterystyka dzieci odrzucanych przez grupę w kontekście badań nad dziecięcymi relacjami rówieśniczymi, (w:) *Dzieci i młodzież w kręgu oddziaływania mediów i grup rówieśniczych – w i pomimo czasów ponowoczesnych*, (red.) J. Aksman, J. Pułka, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2012. ISBN 978-83-7571-142-4, ss. 149 – 166.
4. Przejawy zaburzeń w zachowaniu dzieci w wieku szkolnym, (w:) *Studies in school education*, (red.) B. Kožuh, H. Butenko, Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine, Horlivka Institute for foreign languages of the state higher educational establishment «Donbas State Pedagogical University», A. F. M. Krakow University Faculty of Education, University of Primorska, Horlivka 2013. ISBN 978-966-8469-91-1, str.153 – 176.

Oprócz artykułów naukowych, problematyka funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży została pogłębiona i poszerzona o kontekst oddziaływania nie tylko grupy rówieśniczej, ale także mediów i zmian zachodzących w świecie ponowoczesnym, w monografii wieloautorskiej:

5. *Dzieci i młodzież w kręgu oddziaływania mediów i grup rówieśniczych – w i pomimo czasów ponowoczesnych*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2012. ISBN 978-83-7571-142-4, ss.201 (współautor redakcji: J. Aksman).

Dostrzeżone wyzwania w obrębie źródeł wiedzy, wzrastającej roli mass mediów i kultury popularnej, którym młode pokolenie zaczęło ulegać, bardziej niż oddziaływaniom środowiska szkolnego, było dla mnie sygnałem zmieniającej się roli tradycyjnego układu transmisji wiedzy i umiejętności, realizowanej przez szkoły. Przesunięcie socjalizacyjne, które opisał Z. Kwieciński, realnie dokumentowało, iż rola tradycyjnych instytucji wychowawczych i socjalizacyjnych przejmowana jest w sposób inwazyjny przez grupę rówieśniczą oraz mass media i kulturę popularną. W moim poglądzie na rzeczywistość edukacyjną i wychowawczą zaczęły wówczas pojawiać się myśli o konieczności działania integralnego (w myśl paradygmatu A. Kamińskiego, K. Krzeczковского), w którym działania skoncentrowane

na jednostce przenikają się z działaniami skoncentrowanymi na środowisku (ekologiczna teoria rozwoju U. Bronfenbrennera).

Wyniki prowadzonych badań relacjonowałam także podczas konferencji naukowych:

1. Charakterystyka dzieci odrzucanych przez grupę w kontekście badań nad dziecięcymi relacjami rówieśniczymi - referat wygłoszony podczas IX Międzynarodowej Konferencji Naukowej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego Państwo Gospodarka Społeczeństwo 2009.
2. Strategie i programy pomocy dzieciom odrzucanym przez grupę rówieśniczą – referat wygłoszony podczas konferencji naukowej „Współczesne oblicze patologii społecznych” Radom 2010.

II. Edukacja i wychowanie w szkole – nastawienia względem siebie, innych i świata, postawy twórcze – pedagogika wzrostu i rozwoju (podejście salutogenetyczne)

W kolejnym etapie rozwoju naukowego rozpoczęłam intensywną ścieżkę pracy ukierunkowanej na rozpoznawanie predyspozycji i zainteresowań dzieci w środowisku szkolnym. Moje zainteresowania zaczęły się koncentrować na pedagogice, którą K. Szmidt i M. Modrzejewska-Świgulska określili jako pedagogikę wzrostu i rozwoju. Akcentuje ona większe skoncentrowanie uwagi na zdrowiu, zdolnościach, talencie, mądrości, twórczości oraz innych cnotach i zasobach rozwojowych człowieka, podobnie jak ma to miejsce w psychologii pozytywnej. Koncentracja na mocnych stronach uczestników procesu edukacyjnego wiązała się głównie z zajęciem się problematyką postaw względem świata i ludzi oraz postaw twórczych. Silne oddziaływanie na ukształtowanie mojej drogi naukowej miała współpraca z E. Wysocką w naukowych przedsięwzięciach – wypracowanie i doskonalenie narzędzi diagnostycznych, służących pomiarowi potencjałów tkwiących w jednostce, zwłaszcza w obszarze predyspozycji i zainteresowań zawodowych i pozazawodowych, osobowości twórczej i zdolności specjalnych młodego pokolenia. Prowadzone badania ogólnopolskie na wszystkich etapach kształcenia – w szkołach podstawowych (etap I i II), gimnazjach i liceach, umożliwiły mi bezpośrednie spotkania i rozmowy z dyrektorami i nauczycielami współpracującymi w różnych miejscach w Polsce, bezpośrednie spotkania z ich podopiecznymi – uczniami. Możliwość obserwacji prac w wielu środowiskach szkolnych, w wielu województwach oraz możliwość wymiany poglądów z osobami pracującymi przez wiele lat w zawodzie nauczycielskim dały mi szerszy wgląd w szkolną rzeczywistość edukacyjno-wychowawczą. Ten okres w moim rozwoju zdominowały prace projektowe, dlatego też poniżej przedstawiam zakres prac naukowych, które w ich ramach realizowałam i ich efekty:

1. Projekt z EFS: „*Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów*”, realizowany w latach 2009 – 2012.

Moja aktywność naukowa polegała na koordynowaniu badań o zasięgu ogólnopolskim, których wizję i koncepcję przygotowałam na etapie prac nad wnioskiem o dofinansowanie projektu (badania objęły reprezentatywną grupę uczniów – ogółem około 4000 respondentów, ze wszystkich województw: z miast wojewódzkich, miast do 100 tys. mieszkańców, miasteczek i wsi do 10 tys. mieszkańców).

Efektom badań, realizowanych w interdyscyplinarnym zespole, była standaryzacja 4 narzędzi diagnostycznych dla 4 etapów kształcenia: szkoła podstawowa klasy 1-3, szkoła podstawowa klasy 4-6, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna (Barwy Preferencji Zawodowych, Kwestionariusz radzenia sobie w sytuacjach trudnych, Skala postaw twórczych i odtwórczych, Kwestionariusz nastawień intrapersonalnych, interpersonalnych i nastawień wobec świata; łącznie **16 narzędzi diagnostycznych**).

2. Projekt z EFS: „*Kompetentny doradca zawodowy – podnoszenie kwalifikacji zawodowych doradców zawodowych i nauczycieli*”, realizowany w latach 2014 – 2015.

Zadania podjęte przeze mnie w projekcie polegały na koordynowaniu badań ogólnopolskich, obejmujących 2 etapy kształcenia (badania objęły reprezentatywną grupę uczniów – ogółem około 2000 respondentów, ze wszystkich województw: z miast wojewódzkich, miast do 100 tys. mieszkańców oraz małych miast i wsi). Efektom badań – również w zespole interdyscyplinarnym - była standaryzacja 2 narzędzi diagnostycznych dla 2 etapów kształcenia: gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna (Skala Zdolności Specjalnych, Kwestionariusz Osobowości i Myślenia Twórczego; łącznie **4 narzędzia diagnostyczne**).

3. Projekt „*Nauka – Sztuka – Edukacja - opracowanie i upowszechnianie innowacyjnego modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*”, realizowany w latach 2012 – 2013.

Badania naukowe typu preeksperymentalnego, prowadzone przeze mnie w ramach projektu, dotyczyły postaw nauczycieli względem edukacji plastycznej dzieci zdolnych. Wykorzystałam wówczas schemat nazwany przez Campbella i Stanleya schematem z dwukrotnym pomiarem w jednej grupie. Celem badań było sprawdzenie zmiany dokonującej się w nastawieniach/postawach nauczycieli względem edukacji plastycznej dzieci we wczesnym wieku szkolnym, a efektem przedłożenie wniosków z badań koordynatorowi projektu i zespołowi tworzącemu model, nauczycielom i zainteresowanym tą tematyką w postaci raportu i referatu podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej.

Doświadczenia i wyniki badań empirycznych zrealizowanych w czasie realizacji projektów znalazły swoje odzwierciedlenie w publikacjach naukowych:

1. Postawy twórcze dzieci w młodszym wieku szkolnym – dynamika rozwoju. Problemy Wczesnej Edukacji, Gdańsk 2018 (współautor: E. Wysocka).
2. Postawy twórcze versus odtwórcze młodego pokolenia. Refleksje na kanwie wybranych idei i badań, (w:) *Alternatywy w edukacji*, red. B. Śliwerski i A. Rozmus, Oficyna Wydawnicza „Impuls” i WSiIZ, Kraków – Rzeszów 2018, ISBN 978-83-8095-440-3, 978-83-64286-79-7, s. 243 – 290 (współautor: E. Wysocka).
3. Standarization processs of research tools in social science. The account of the nationwide research on interests and career predispositions of students, (w:) *Social aspects of management. Personal development, cultural changes, economic progress*, (red.) M. Łączay, D. Fatuła, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014, ISBN 978-83-7571-283-4, s. 63 – 72.
4. Kreatywność nauczyciela w projektowaniu działań pedagogicznych, (w:) *Pedagoške dileme sodobne šole*, (red.) Boris Kožuh, Mara Cotič, Univerza na Primorskem Pedagoška Fakulteta, A. F. M. Krakow University, Donbas State Pedagogical University Horlivka Institute for foreign languages, Koper 2013, ISBN 978-961-6917-02-5, str. 213 - 232.
5. *Nauka-Sztuka-Edukacja: opracowanie i upowszechnianie Innowacyjnego Modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*: raport zawierający wnioski i rekomendacje doty-

czące dalszego wdrażania i upowszechniania, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2013, ISBN 978-83-7571-266-7, ss. 104 (współautorzy: J. Aksman i P. Kordek).

6. Creativity and community competencies: on the basis of the analysed group of university students, ed. Michael McGreevy, Robert Rita, (in:) *CER Comparative European Research 2017* (Vol. 4, Issue 1), Sciemcee Publishing, London 2017, ISBN 978-0-9935191-4-7, s. 92-97 (współautor L. Świeca).

Komunikaty z badań, dotyczących obszaru zdolności, postaw twórczych, innowacji były ponadto referowane podczas konferencji w następujących wystąpieniach:

1. Proces standaryzacji narzędzi badawczych – zakres prac realizowanych w projekcie – referat wygłoszony podczas konferencji naukowej Doradztwo zawodowe w praktyce – diagnostyczne i metodyczne wspieranie rozwoju zainteresowań zawodowych uczniów, zorganizowanej na zakończenie projektu „Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów”, zorganizowanej w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2012 Kraków.
2. Wsparcie dzieci zdolnych plastycznie - wyniki badań z wdrożenia Modelu Nauka-Sztuka –Edukacja – referat wygłoszony podczas konferencji „Nauka – Sztuka – Edukacja - opracowanie i upowszechnianie innowacyjnego modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie”, zorganizowanej na zakończenie międzynarodowego projektu w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2013 Kraków.
3. Innowacje pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej w Polsce. Doświadczenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej z wdrożenia modelu pracy z dzieckiem zdolnym plastycznie na terenie Małopolski – raport z badań pilotażowych – referat wygłoszony w ramach sympozjum Wspieranie rozwoju uczniów na etapie wczesnoszkolnym: diagnoza praktyk edukacyjnych w obszarze międzynarodowym i próby innowacji – implikacje dla edukacji wczesnoszkolnej w Polsce, podczas VIII Zjazdu Pedagogicznego „Różnice – edukacja – inkluzja”, 2013, Gdańsk.
4. Prace walidacyjne nad narzędziami – KOMT i SZS: Etapy badań walidacyjnych i ich przebieg – referat wygłoszony podczas konferencji podsumowującej projekt „Kompetentny doradca zawodowy – podnoszenie kwalifikacji zawodowych doradców zawodowych i nauczycieli”, zorganizowanej przez Fundację Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Wyższej Szkole Zarządzania/Polish Open University, 2015 Kraków.

III. Projektowanie programów edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym – pedagogika alternatywna (podejście transwersalne)

Prace badawcze związane z aplikacją ich w formie propozycji nowych rozwiązań dotyczących wspierania rozwoju dzieci w wieku szkolnym, przez kształtowanie ich kompetencji społecznych, zdominowały kolejny – choć równoległe z innymi działaniami realizowany – etap mojej pracy naukowej. Inspiracją dla ich tworzenia były podróże do Stanów Zjednoczonych oraz krajów nordyckich (Finlandia i Szwecja), a także wyniki badań prowadzonych w obszarze relacji interpersonalnych i relacji ze światem (współpraca z E. Wysocką podczas prac projektowych). Implikacją dociekań naukowych były działania praktyczne – wdrożenie we współpracy z parkami narodowymi w Małopolsce (wstępnie) w sposób pilotażowy programu Strażnik przyrody, a następnie programu Przyjaciel parku narodowego. Dostrzeżony wówczas element koncentracji na nastawieniach względem świata rozwijałam o wymiar nastawień względem świata przyrodniczo-kulturowego. Sprzyjały temu również liczne

publikacje K. Denka – głównie *Filozofia życia i Edukacja jutra*, z których czerpałam potwierdzenie ważności idei badawczo-aplikacyjnej. K. Denek napisał bowiem, że :

„*Nauczyciele i uczniowie dobrej szkoły odznaczają się dużą świadomością ekologiczną. W swej aktywności nie zapominają, że wokół nas jest świat. Tętni on życiem. Tkwią w nim nasze korzenie, dom, Ojczyzna. Czy jest coś piękniejszego w zawodzie nauczycielskim, jak prowadzić młodzież do jej korzeni i uczenia miłości Ojczyzny? Kształtując zachowania prośrodowiskowe, stale pogłębiają kontakt uczniów z przyrodą w formie organizacji spacerów, wycieczek na łono natury. (...) System wartości urzeczywistnia się w kontakcie człowieka z naturą, do których należą: życie, zdrowie, odpowiedzialność, praca, piękno, harmonia. Reguły działań to zasady i powinności, którymi kierujemy się w swoich kontaktach ze środowiskiem. Człowiek powinien zachować swój ogród Eden (raj) będąc jego strażnikiem*”.

Trudno nie wspomnieć o pracach J. Gniteckiego, a w szczególności o stworzeniu podłoża do budowania doskonalszych programów stymulujących rozwój uczniów, wykorzystujących nowe podejście w nauczaniu oraz programów profilaktycznych Z. Gasia.

Drogowskazem metodologicznym mojego rozwoju naukowego stała się dla mnie metodologia *design & thinking* oraz badania w działaniu, które zastosowałam jako metodę badawczą. Współpraca w interdyscyplinarnym w swym składzie zespole, pozwoliła na popularyzację idei życia w zgodzie z naturą i szanowania jej zasobów, podczas Pikników Rodzinnych oraz Festiwalu Nauki, co opiszę szerzej w punkcie dotyczącym popularyzacji wiedzy naukowej. Prace nad programami edukacyjnymi są stale przeze mnie prowadzone i pogłębiane – obecnie we współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych w Małopolsce w zakresie konceptualizacji programu Odkrywczy Parków Krajobrazowych (współpraca transdyscyplinarna). Kompetencje ekologiczne interpretuję jako najwyższą formę kompetencji społecznych człowieka i stąd ich rangę i umiejscowienie uważam za potrzebne uzupełnienie pedagogicznych narracji.

Projektowanie programów edukacyjno-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz szkolnym stanowi egzemplifikację praktyczną prowadzonych dociekań naukowych, dotyczących nastawień życiowych dzieci i młodzieży:

1. W ramach zadania badawczego zatytułowanego *Modelowanie postaw prospołecznych i proekologicznych dzieci w młodszym wieku szkolnym*, zadanie badawcze nr WPiNH/DS/8/2014, DS dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach którego powstał Program Strażnik przyrody Gorceńskiego parku narodowego.

Program został wdrożony na terenie parku w 2014 roku i skorzystało z niego 400 uczestników.

2. W ramach projektu *Przyjaciel parku narodowego*, współfinansowanego przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, małopolskie parki narodowe (Babiogórski PN, Gorceński PN, Magurski PN, Ojcowski PN, Tatrzański PN) we współpracy z Krakowską Akademią im. A. Frycza Modrzewskiego i Uniwersytetem Rolniczym im. H. Kołłątaja w Krakowie – współtworzyłam i koordynowałam merytorycznie program Przyjaciel parku narodowego.

Program został wdrożony w wyżej wymienionych parkach, skorzystało z niego w roku 2015 – 30.263 uczestników, w roku 2016 – 14.833 a w 2017 – 23.600 uczestników.

3. W ramach projektu *Odkrywczy Parków Krajobrazowych*, realizowanego przez Zespół Parków Krajobrazowych w Małopolsce – współtworzyłam (etap konceptualizacji) program o tym samym tytule,

Program został pilotażowo wdrożony w Wiśnicko-Lipnickim Parku Krajobrazowym, a w okresie wiosennym w 2019 roku ZPKWM będzie obecny w 4 z 11 parków (w PK Dolinki Krakowskie, Popradzkim PK, Wiśnicko-Lipnickim PK oraz Bielańsko-Tynieckim PK).

Publikacje metodyczne, które odzwierciedlają omawiany obszar rozwoju w zakresie działalności naukowo-badawczej są następujące:

1. Strażnik Przyrody Gorczańskiego Parku Narodowego, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014. ISBN 978-83-7571-320-6, ss.24 (współautor T. Pułka).
2. Koordynator merytoryczny następujących zeszytów metodycznych:
 - a. Przyjaciół Ojcowskiego Parku Narodowego, Subel A., Głanowski J., Kaźmierczak R., Wiśniowski B., Kraków 2015.
 - b. Przyjaciół Tatrzańskiego Parku Narodowego, Guzik M., Kot M., Sidor A., Kraków 2015.
 - c. Przyjaciół Magurskiego Parku Narodowego, Jurowska M., Kuś M., Nowak A., Olchawa U., Skauba S., Kraków 2015.
 - d. Przyjaciół Gorczańskiego Parku Narodowego; Kurzeja A., Stefanik M., Strauchmann E., Popko – Tomaszewicz K., Kraków 2015.
 - e. Przyjaciół Babiogórskiego Parku Narodowego, Fajak K., Mażul M., Pasierbek T., Urbaniec T., Kraków 2015.

3. Publikacja naukowa:

Program Przyjaciół Parku Narodowego - konceptualizacja, operacjonalizacja, realizacja, (w:) *Edukacja alternatywna a współczesna szkoła*, (red.) J. Aksman, K. Grzesiak, Państwo i Społeczeństwo 2016 (XVI) nr 2, ISSN 1643-8299 e-ISSN 2451-0858, str. 193-207 (współautor M. Guzik i M. Frączek).

Prezentacja programów była przedmiotem wystąpień na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych:

1. Modelowanie postaw społecznych i ekologicznych dzieci w wieku szkolnym w programie „Przyjaciół parku narodowego” - referat wygłoszony podczas XV Międzynarodowej Konferencji Naukowej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego: *Państwo Gospodarka Społeczeństwo*, Kraków 2015.
2. Panel dyskusyjny w ramach konferencji *Engaging Learners for Sustainable Future*, zorganizowanej przez European Science Education Research Association (ESERA) oraz University of Helsinki, 11th Conference of the ESERA, Helsinki 2015.
3. Refleksyjność w projektowaniu programów edukacyjnych – referat wygłoszony podczas konferencji zatytułowanej *Refleksyjne wychowanie*, zorganizowanej w Uniwersytecie Śląskim, Katowice 2016.

IV. Szkoła – środowisko i przestrzeń rozwoju uczniów i nauczycieli – pedagogika społeczna (podejście transwersalne - transgresyjne)

Problematyka przemian szkoły współczesnej – tradycyjnej w szkołę bardziej skoncentrowaną na uczniach, bliższą wyzwaniom i trendom współczesności, kładącą akcent na rozwój ucznia, została zainspirowana wstępnie wizją szkoły w ujęciu J. Kuźmy z 2004 roku, nazwanej Szkołą Promującą Rozwój Dzieci (SPRD). Dzięki współorganizacji konferencji naukowej „*Od tradycyjnej do przyszłej szkoły skoncentrowanej na uczniach*” w 2013 roku, miałam okazję analizować i zgłębiać z wieloma

teoretykami i praktykami edukacji wielostronne uwarunkowania i nowe trendy w szkole współczesnej. Nie pozostałam w swoim rozwoju obojętna na sprawy szkoły. Myśl, którą często powtarzał J. Kuźma: *szkoła jako uniwersalna instytucja społeczno-edukacyjna albo będzie się szybko zmieniać albo przestanie być potrzebna*, utkwiała w mojej świadomości, ukierunkowując dalsze przedsięwzięcia naukowe. Dzięki doświadczeniom, które zgromadziłam w czasie pobytów (badań) w polskich szkołach w 2011 i 2015 roku, oraz doświadczeniom, które wyniosłam z zagranicznych wyjazdów do ośrodków naukowych Finlandii, Szwecji i Stanów Zjednoczonych, w celu modyfikowania i wzbogacania prowadzonych przeze mnie wykładów i zajęć warsztatowych, zaczęłam dostrzegać, iż zmiany te są możliwe. Praca nad kluczowymi w tym okresie rozwoju monografiemi wieloautorskimi, współredagowanymi przeze mnie, przyniosła głębokie potwierdzenie wyznaczonego nurtem *child centred education* kierunku badań. T. Pilch napisał wówczas „*Trudno o bardziej sposobną porę dla dzieła poświęconego szkole, nauczycielowi, filozofii nauczania. Może nie zdajemy sobie powszechnie sprawy, bo nie towarzyszy temu, co się dzieje wielki rozgłos, że akurat obecnie polski system edukacji przechodzi jedną z najdonioślejszych metamorfoz*”.

Publikacje naukowe, które mieszczą się w opisywanym obszarze mojego kształtowania naukowego to:

1. *The school of tomorrow centred on pupils*. AFM Publishing House, Kraków 2015. ISBN 978-83-65208-01-9, ss. 181 (współredaktor J. Kuźma).
2. *Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach*. Tom I, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014. ISBN 978-83-7571-291-9, ss. 310 (współredaktor J. Kuźma).
3. *Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach*. Tom II, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014. ISBN 978-83-7571-360-2, ss. 348 (współredaktor J. Kuźma).
4. *Konteksty wychowania i edukacji a kształcenie nauczycieli w rzeczywistości ponowoczesnej*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2012. ISBN 978-83-757-1138-7, ss. 278 (współredaktor: J. Aksman).
5. W stronę fińskiej edukacji – inspiracje dla kształcenia studentów kierunków nauczycielskich (w:) J. Kuźma, J. Pułka: *Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach*. Tom II, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014. ISBN 978-83-7571, ss. 133-158.
6. Shaping teacher competencies in the educational processes in higher education facilities (w:) J. Kuźma, J. Pułka: *The school of tomorrow centred on pupils*. AFM Publishing House, Kraków 2015. ISBN 978-83-65208-01-9, str. 121 – 136.
7. An Exploration of the Factors that Influence the Moral Judgements of Students, (in:) *Contemporary Issues Summit on Innovation, Inspiration, and Hope in a VUCA*, World 21st Century Academic Forum CIS@HARVARD 2017 Conference Proceedings Vol. 13, No. 1, ISSN: 2330-1236, ed. Maria Habboushi, Boston 2017, s. 116-131 (współautor: E. Wysocka)
8. Teaching practice – a bridge between theory and practice in teacher training, (w:) *Educational studies and school*, (red.) R. Kahn, S. Mazur, Department of Education Antioch University Los Angeles, Los Angeles 2011. ISBN 978-1-4507-7293-8, str. 215 - 237.
9. Quality of the “student – master” relationships in perception and experience of students of Polish universities in the context of a general vision of studying – (in:) *Theoretical Framework of Education*, ed. J. Cinthia McDermott, Anna Kożuh, Education Department, Antioch University, Los Angeles 2016, ISBN 978-163587687-1, str. 189 – 210 (współautorzy: L. Świeca, E. Wysocka).
10. Empathic sensitivity and assessment of quality of the student – lecturer relation in training process, ed. Jan Cach, (in:) *European Pedagogy Forum 2016. Reflexion of Pedagogy and Psychology* (vol. VI.), MAGNANIMITAS, Hradec Králové, The Czech Republic, 2016, ISBN 978-80-87952-16-0, s. 211 – 220 (współautor: L. Świeca).
11. Level and dynamics of changes of ethical standards in the process of university-level education in students’ perception, *Przegląd Naukowo-Metodyczny*. Rok X nr 2/2017 (35), Poznań 2017 (współautor: L. Świeca).
12. Ethical standards in students’ perception – selected aspects, *Przegląd Naukowo-Metodyczny*, Rok X, nr 1/2017 (34), Poznań 2017 (współautor: L. Świeca).

Wygłaszane referaty na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych:

1. Kształtowanie kompetencji nauczycielskich w procesach edukacyjnych w percepcji kandydatów przygotowujących się do pełnienia roli nauczyciela - referat wygłoszony podczas X Międzynarodowej Konferencji Naukowej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego Państwo Gospodarka Społeczeństwo 2010.
2. „Boomerang kids”, czyli o generacji „dorosłych dzieci” w czasach ponowoczesnych - referat wygłoszony podczas XII Międzynarodowej Konferencji Naukowej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego Państwo Gospodarka Społeczeństwo 2012.
3. Doświadczenia, potrzeby i oczekiwania nauczycieli w zakresie programów doskonalenia zawodowego – referat wygłoszony podczas seminarium „Modelowy program doskonalenia zawodowego nauczycieli w przedsiębiorstwach”, zorganizowanego przez Wyższą Szkołę im. B. Jańskiego, Kraków 2012.
4. W stronę fińskiej edukacji – inspiracje dla kształcenia studentów kierunków nauczycielskich – referat wygłoszony podczas sympozjum naukowego zatytułowanego „Od tradycyjnej do przyszłej szkoły skoncentrowanej na uczniach” zorganizowanego w ramach XIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego Państwo Gospodarka Społeczeństwo 2013.
5. Udział w seminarium „Szkoła i rodzice w procesie wspierania rozwoju dziecka - model polski i angielski”, zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Pedagogiczne oddział w Krakowie i Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014.
6. Szkoła skoncentrowana na uczniach – referat zaprezentowany podczas konferencji Pomyśleć szkołę inaczej/(Re)thinking school w ramach Forum Dobrych Praktyk w Uniwersytecie Gdańskim, Gdańsk 2015.
7. Udział w IV seminarium z cyklu Edukacyjne badania w działaniu, zatytułowanym: „Badania w działaniu w kształceniu nauczycieli. Z warsztatu badacza”, zorganizowanym przez Dolnośląską Szkołę Wyższą, Wrocław 2014.
8. Empathic sensitivity and assessment of quality of the student – lecturer relation in training process – referat zaprezentowany razem z L. Świecą podczas International Scientific Conference European Pedagogy Forum 2016 (vol. VI.). The MAGNANIMITAS Academic Association is an association of pedagogical and scientific and research workers. Hradec Králové, The Czech Republic, (supported by SCIRESCO university portal) Nov 28, 2016 - Dec 2, 2016.
9. An Exploration of the Factors that Influence the Moral Judgements of Students – prezentacja z narracją podczas konferencji zatytułowanej Innovation, Inspiration and Hope in a VUCA World, zorganizowanej w Martin Conference Center Harvard University, Boston, MA USA, 15-16.03.2017, Boston.
10. Readiness to Change Towards More Balanced, Personalised and Creative Education – referat podczas konferencji zatytułowanej How Can We Best Prepare Them For 2030? zorganizowanej w Martin Conference Center Harvard University, Boston, MA USA, 15-16.11.2018, Boston.
11. System edukacji i wychowania w Finlandii – referat wygłoszony podczas seminarium Szkoła wobec nowych wyzwań i szans edukacyjnych Akademii Ignatianum w Krakowie, 7.01.2019 rok, Kraków

5. Wskazanie osiągnięcia naukowego z art. 16 ust 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U Nr 65, poz. 599, z późn. zm.)

Tytuł osiągnięcia naukowego: *Edukacja spersonalizowana i wychowanie dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym (podejście transwersalno - transgresyjne)*

Ideą, która wyznacza moje osiągnięcie naukowe, jest edukacja spersonalizowana i wychowanie dzieci i młodzieży, które były przedmiotem cyklu publikacji prezentowanych w monografiach wieloautor- skich, w monografii naukowej przygotowanej we współautorstwie, oraz prac aplikacyjno - wdrome-

niowych związanych z działalnością projektową, opartych jednak na prowadzonych badaniach empirycznych.

Są to następujące publikacje i projekty:

1. *Szkoła stymulująca czy hamująca rozwój osobowości uczniów? Zmiana nastawień życiowych w toku edukacji szkolnej*. Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2018. ISBN 978-83-66-007-16-1, ss. 328 (współautor: E. Wysocka).
2. W stronę fińskiej edukacji – inspiracje dla kształcenia studentów kierunków nauczycielskich (w:) J. Kuźma, J. Pułka: *Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach*. Tom II, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014. ISBN 978-83-7571, s. 133 - 158.
3. Postawy twórcze versus odtwórcze młodego pokolenia. Refleksje na kanwie wybranych idei i badań, (w:) *Alternatywy w edukacji*, red. B. Śliwerski i A. Rozmus, Oficyna Wydawnicza „Impuls” i WSiLiZ, Kraków-Rzeszów 2018, ISBN 978-83-8095-440-3, 978-83-64286-79-7, s. 243 – 290 (współautor: E. Wysocka).

Prace aplikacyjno-wdrożeniowe, oparte na prowadzonych badaniach naukowych:

1. Konstruowanie trafnych i rzetelnych narzędzi potrzebnych w diagnozie szkolnej w celu prawidłowego oddziaływania i ukierunkowywania rozwoju uczniów w toku realizacji 2 projektów:
 - a) „Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy z MEN nr UDA-POKL.03.04.03-00-031/08-00.
 - b) „Kompetentny doradca zawodowy – podnoszenie kwalifikacji zawodowych doradców zawodowych i nauczycieli”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – Kapitał Ludzki, Narodowa Strategia Spójności, na podstawie umowy nr WND-POKL.03.04.03-00-101/13.
2. Aplikacja programu Przyjaciel parku narodowego w małopolskich parkach narodowych jako praktyczna egzemplifikacja teoretyczno – badawczych dociekań naukowych w ramach zadania badawczego zatytułowanego *Modelowanie postaw prospołecznych i proekologicznych dzieci w młodszym wieku szkolnym*, zadanie badawcze nr WPiNH/DS/8/2014, DS dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach którego powstał Program Strażnik przyrody Gorczańskiego parku narodowego. Program został wdrożony na terenie parku w 2014 roku i skorzystało z niego 400 uczestników. Zadanie to było kontynuowane i rozszerzone w ramach projektu *Przyjaciel parku narodowego*; projekt współfinansowany przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, małopolskie parki narodowe (Babiogórski PN, Gorczański PN, Magurski PN, Tatrzański PN) we współpracy z Krakowską Akademią im. A. Frycza Modrzewskiego i Uniwersytetem Rolniczym im. H. Kołłątaja w Krakowie – w toku którego współtworzyłam i koordynowałam merytorycznie program *Przyjaciel parku narodowego*. Program został wdrożony w wyżej wymienionych parkach, skorzystało z niego w roku 2015 – 30.263 uczestników, w roku 2016 – 14.833 a w 2017 – 23.600 uczestników.

Kluczowym obszarem prowadzonych przeze mnie prac naukowo-badawczych jest edukacja spersonalizowana i wychowanie młodego pokolenia, które przyświecają wszystkim realizowanym

przeze mnie działaniom – teoretycznym, badawczym i praktycznym. Optymalizację kształcenia i zrównoważenie rozwoju we wszystkich wymiarach życia człowieka, szczególnie ucznia, rodzica i nauczyciela, postrzegam jako dobro, którego deficyt współcześnie obserwujemy. W polskim systemie edukacji normalność, czy normatywność funkcjonowania jest jednym z bardziej zaniedbanych obszarów oddziaływań. Wsparcie kierowane jest głównie do dwóch skrajnych grup uczniów – z deficytami/niedoborami i talentami/uzdolnieniami, co postrzegam jako niewystarczające z perspektywy podejścia salutogenetycznego. Wyznacza ono bowiem koncentrację na wszystkich uczniach, których potencjały można rozwijać, a przede wszystkim odkrywać. Dlatego też tak mocne jest we mnie przekonanie o potrzebie holistycznego ujmowania edukacji – niepomijania tych, którzy są „zwykli”, na ogół dobrze sobie radzący, teoretycznie bezproblemowi, bo zazwyczaj konformistyczni. Nonkonformizm natomiast – jako predyktor postaw twórczych – wart jest uaktywniania, gdyż uwalniać może potencjały twórcze tkwiące w każdej jednostce (H. Gardner, S. Popek, K. Robinson, E. Wysocka).

Problematyka szkoły, jako środowiska mogącego stymulować (stymulatory rozwoju) lub blokować (inhibitory rozwoju) rozwój jednostki, stać się przestrzenią przyjazną, życzliwą (klimat społeczny), bądź przestrzenią wrogą i pełną zagrożeń, stanowi główny przedmiot zainteresowań mojej pracy naukowo-badawczej. Wspólnie z E. Wysocką, której odwaga poznawcza pozwoliła mi opisywać obserwacje i krytycznie analizować rzeczywistość edukacyjną i wychowawczą, podjęłam prace analityczne nad gromadzonymi przez szereg lat – zaraz po uzyskaniu stopnia doktora – materiałami badawczymi dotyczącymi postaw dzieci i młodzieży, ich nastawieniami do życia, ich modelowaniem, które stanowiły tło i kontekst teoretyczny wspólnych opracowań naukowych.

Konceptualizację prac nad edukacją spersonalizowaną i wychowaniem młodego pokolenia wyznaczał w głównej mierze paradygmat ujęcia funkcjonalnego (nazywanego również teorią równowagi społecznej), który tworzy ramy badania procesów i instytucji społecznych. Systemy edukacyjne i szkoły są w tym ujęciu postrzegane jako mające zachować społeczny *status quo*, ciągłość instytucji i ciągłość społeczną. To sprawia, że nie promują one progresywnej zmiany społecznej czy rekonstrukcji kulturowej, a raczej odtwarzanie stałego układu. Świat współczesny jest natomiast zbyt zróżnicowany, wielowymiarowy, by funkcjonujące w nim systemy i instytucje promowały „stagnację” (*status quo*), przez przemoc symboliczną (P. Bourdieu), realizowaną w sposób społecznie uprawomocniony w systemie szkolnym. Wyznacza to konieczność „wspierającego podążania” systemu edukacyjnego za zmianami dokonującymi się w świecie. Można zaryzykować twierdzenie, że to on powinien tworzyć warunki umożliwiające kształtowanie świata, poprzez wychowanie twórczych i otwartych poznawczo ludzi, ale jednocześnie zdolnych do refleksji i krytycznego oglądu świata, co chroni jednostkę przed zagrożeniami wynikającymi z niekontrolowanych zmian w nim zachodzących. Myśl ta stanowi podstawę zarysowania horyzontu moich dociekań naukowych, a zarazem centralne ogniwo mojego poglądu na edukację spersonalizowaną i proces wychowawczy.

W monografii **Szkoła stymulująca czy hamująca rozwój osobowości uczniów? Zmiana nastawień życiowych w toku edukacji szkolnej**, ISBN 978-83- 66-007-16-1, ss.328 (współautor E. Wysocka), dokonana została próba zastosowania nowoczesnego ujęcia funkcjonalizmu. Nasza współpraca – realizowana już przez 10 lat – to także element pewnej zmiany dokonującej się w systemie, promującej pracę zespołową, do której każdy wnosi swój wkład, jednak wynik synergii, związanej z wymianą myśli, tworzy nową jakość wytworu, wariant, który w wyniku osobnego (pojedynczego) działania nigdy by nie zaistniał. Może powstałyby prace o podobnym zakresie tematycznym, ale efekt nie byłby taki sam. To doświadczenie, a jednocześnie świadomość konieczności podejmowania we współczesnej nauce prac zespołowych (by ją realnie rozwijać; baumanowska „niewystarczalność samowystarczalności”), wyniosłam także z prac realizowanych wspólnie z kierownikami i pracownikami centrów edukacji parków narodowych, dyrektorem i pracownikami parków krajobrazowych w Małopolsce, dyrektorami i nauczycielami szkół oraz towarzystwami naukowymi, stowarzyszeniami i fundacjami. Współpraca ta, realizowana na przestrzeni całej ostatniej dekady, miała wymiar interdyscyplinarny (badawczo) i transdyscyplinarny (badawczo i aplikacyjnie), który związany był z ukazywaniem nowych przestrzeni edukacyjnych – otwarcia na otaczający nas **świat natury** i korzystanie z jego dobrodziejstw jako bezpośredniej, prostej i ogólnodostępnej bazy dydaktycznej wspierającej proces uczenia się, budowania relacji międzyludzkich, **świat społeczny** – w kręgach różnorodnych instytucji zajmujących się edukacją i **świat kultury** – uwrażliwiający nas na znaki, symbole, emocjonalność i stan ducha. Na styku tych światów funkcjonuje człowiek – stający w relacji z innymi ludźmi, w relacji z samym sobą, postrzegając jednak i odbierając sygnały z otaczającego go świata (ogólnodostępnej przyrody i transmitowanej w relacjach – środowiskach wychowawczych kultury) i formułując oceny własnych możliwości działania w świecie, które ukierunkowują jego działania i aktywności.

Założenie teoretyczne, przyjęte w monografii, dotyczy postrzegania rozwoju i zmiany jako warunków koniecznych (paradoksalnie) dla zachowania równowagi społecznej. Założono, że to szkoły jako miejsca uczenia się i kształtowania osobowości młodych, muszą stać się ośrodkiem nowatorskiego myślenia, czynnikiem zmian, czyli transwersyjnego i transgresyjnego spojrzenia na rzeczywistość, która nas otacza. Starano się ukazywać to konieczne przekształcanie dotychczasowego stanu rzeczy oraz sposobu ujmowania szkoły, a głównie jej przejścia od realizowania transmisyjnej funkcji przekazywania wiedzy (która jest utrwalona w naszym społeczeństwie), do funkcji kształtowania transgresyjnej wizji świata i siebie – jednostek/uczniów ten świat kreujących. Jest to uwarunkowane odejściem od koncentracji na ocenianiu, sprawdzaniu wiedzy i umiejętności uczniów na rzecz rozwijania ich twórczego podejścia do świata, korzystania z dostępnej i wzbogacanej oferty edukacyjnej, nie tylko w murach budynku szkolnego, ale w przestrzeni życia – zwłaszcza z wykorzystywaniem lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, ważnych z perspektywy dziedzictwa narodowego.

Jednostka (uczeń) traktowany jest jako osoba aktywna, sprawcza, działająca w świecie, kształtująca swą dojrzałą osobowość w systemie sieci i powiązań w różnych wymiarach: biologicznym, przy-

rodniczym, społecznym, kulturowym, zgodnie z ujęciem poznawczej teorii osobowości Seymoura Epsteina, na bazie której E. Wysocka zbudowała koncepcję narzędzi diagnostycznych, wykorzystanych w badaniach, realizowanych w ramach prac projektowych, w których koordynowałam badania ogólnopolskie („**Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów**”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy z MEN nr UDA-POKL.03.04.03-00-031/08-00, oraz „**Kompetentny doradca zawodowy – podnoszenie kwalifikacji zawodowych doradców zawodowych i nauczycieli**”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – Kapitał Ludzki, Narodowa Strategia Spójności, na podstawie umowy nr WND-POKL.03.04.03-00-101/13). Konstruowanie trafnych i rzetelnych narzędzi jest elementem bardzo potrzebnym w diagnozie szkolnej w celu prawidłowego oddziaływania i ukierunkowania rozwoju uczniów. Dzięki stworzonym narzędziom, spełniającym wymogi wiarygodności, trafności i rzetelności, możemy uzyskać względnie niezafałszowaną diagnozę społeczności uczniowskiej na poziomie ogólnopolskim, gminnym, szkolnym, klasowym, jednostkowym, stanowiącą cenne źródło informacji o funkcji wychowawczej szkoły w wymiarze rozwijania osobowości uczniów. Monitorowanie i ewaluacja rozwoju uczniów na różnych poziomach kształcenia może stanowić także dla decydentów edukacji (władz krajowych i samorządowych/lokalnych) dodatkowy wskaźnik/barometr bieżących potrzeb i wskazań dla pracy nauczycieli w kształtowaniu i udzielaniu pomocy wychowawczej swoim podopiecznym, swoisty „sygnalizator świetlny” dla wczesnego reagowania na pojawiające się niedostatki, trudności wychowawcze, potrzeby środowiska (prosty i funkcjonalny schemat ilustracyjny).

W prezentowanym osiągnięciu analizie poddane zostały 4 kategorie przekonań uczniów w wieku szkolnym: nastawienia intrapersonalne (samoocena i jej wymiary), nastawienia interpersonalne (funkcjonowanie w relacjach społecznych), obraz świata (sensowność, zorganizowanie i przychylność świata) oraz obraz życia (kontrola, sprawczość vs. wyuczona bezradność). Diagnoza prowadzona była zatem pod kątem rozwojowym (swoista ewolucja, gdyż badania nie były podłużne) – 4 etapy kształcenia w ujęciu poprzecznym oraz pod względem diagnoz środowiskowych, wynikających z miejsca zamieszkania uczniów.

Wychowawcze aspekty środowiska szkolnego okazały się mało korzystne dla stymulowania rozwoju uczniów na różnych etapach kształcenia, z pewnymi wyjątkami w analizowaniu etapu edukacji wczesnoszkolnej, co potwierdza pośrednio niekorzystne oddziaływanie szkoły. Ogólna tendencja w rozwoju nastawień nie ma charakteru progresywnego, lecz regresywny, i jest to konsekwentnie ujawniający się trend do nabywania negatywnych przekonań w toku edukacji szkolnej, choć jego intensywność jest różna w zależności od zmiennej. **Samoocena** wykazuje wyraźną, konsekwentną, choć nie największą, dynamikę regresywną. Zjawisko to jest niepokojące, gdyż znaczenie samooceny dla rozwoju jednostki jest istotne – warunkuje jej funkcjonowanie w świecie społecznym, podejmowanie

działań samorealizacyjnych (autoedukacyjnych, wzrost aspiracji) i jej działanie w świecie (sprawczość). Potrzeba zachowania pozytywnego obrazu siebie (hubrystyczna) jest potrzebą dominującą (Aronson, Aronson; Koziński), decydującą o rozwoju człowieka w całym cyklu życia. Marnowanych może być na skutek zaburzeń samooceny wiele potencjałów, które można rozbudzać, wzmacniając wiarę w siebie uczniów. Szkoła niewątpliwie tego nie robi, a choć trzeba założyć, że o rozwoju samooceny decyduje wiele innych czynników, to jednak powinnością nauczycieli jest takie oddziaływanie na ucznia, by jego myślenie o sobie zmieniać w kierunku pozytywnym, a nie deprecjonować tego, co jest jego zasobem lub choćby go nie doceniać (każdy ma jakieś potencjały, zasoby, trzeba je tylko odkryć, do każdego jest jakaś droga, tylko trzeba ją znaleźć). **Relacje interpersonalne** wykazują największą dynamikę zmian w toku edukacji szkolnej, wskazując na ich wyraźną, coraz większą konfliktowość, począwszy od średniego wieku szkolnego. W funkcjonowaniu w relacjach z innymi ludźmi jedynie na etapie edukacji wczesnoszkolnej widoczny jest korzystny rozkład wyników (zdecydowana dominacja wyników wysokich), natomiast pozostałe grupy wiekowe utrzymują się na średnim poziomie, pokazując na poziomie edukacji licealnej znaczącą przewagę wyników niskich. Dziecko wchodzi zatem w świat szkoły z bardzo pozytywną wizją relacji międzyludzkich, nabytą w toku wcześniejszych doświadczeń, głównie rodzinnych, a po etapie wczesnoszkolnym (tu utrzymuje się na względnie stałym poziomie, z jedynie niewielką tendencją do spadku pozytywnych przekonań), uczniowie radykalnie zmieniają swe przekonania o jakości własnych więzi z innymi. Młode pokolenie pozbawione jest zatem wsparcia społecznego i ideologicznego ze strony znaczących innych, ułokowanych w różnych środowiskach wychowawczych (Myers, Seligman), staje się coraz bardziej samotne i wyizolowane ze środowiska społecznego. Brakuje mu autorytetów, za którymi mogliby podążać. W **obrazie świata** ujawniona została tendencja do budowania przekonań i wizji świata o charakterze coraz bardziej negującym jego sensowność, zorganizowanie i przychylność, co jest wychowawczo niekorzystne, bo świat nieprzewidywalny nie pozwala na planowanie wedle racjonalnych reguł swojego „tu i teraz” oraz przyszłości. Może to włączać kształtowanie się przekonań o uprawomocnionych działaniach pozanormatywnych i niekorzystnych wychowawczo, bo kontrowersyjnych etycznie (tendencje makiaweliczne, manipulacja, rywalizacja, egocentryzm, wrogość), skoro bowiem „świat jest zły”, zasługuje na „złe traktowanie”. Włączane są zatem nieproduktywne orientacje życiowe (Fromm), w których chodzi jedynie o „urządzenie się w świecie jakim jest”, z wykorzystaniem jakichkolwiek środków (także pozanormatywnych), a nie „urządzenie świata, by stał się lepszy” dla wszystkich ludzi z poszanowaniem zasad etycznych. W **obrazie życia** młodych ludzi ujawniono analogiczne tendencje, gdyż przekonania jako składowe osobowości są współzależne, tworząc spójny i zintegrowany system, którego niestety deficytową jakość zaobserwowano w badaniach. Dynamika zmian obrazu życia uczniów jest kierunkowo podobna, ale nieco mniejsza niż ta ujawniona w przekonaniach o funkcjonowaniu społecznym i o świecie, a przede wszystkim w samoocenie (którą młodzi ludzie chronią bardzo silnie i najmniej związana może być ze środowiskiem szkolnym). Jednak ze stosunkowo wysokiego poziomu, określającego posiadanie przez uczniów pozytywnej wizji świata, na wstępnym etapie

edukacji, wyraźnie – i podobnie jak wizja świata mniej konsekwentnie – maleje, czyli zmienia ukięrunowanie na negatywne.

Omawiane kategorie rozpatrywano także pod kątem zróżnicowania wynikającego z wielkości miejscowości, stanowiących środowisko życia badanych. Podstawową teorią, oddającą pełnię wykorzystania zasobów środowiskowych i potencjałów osobowościowych osób uczących się – młodych i starszych – w procesach edukacji i wychowania była koncepcja ekologicznej teorii rozwoju U. Bronfenbrennera. Koncepcja ta porządkowała sposób myślenia o modelu powiązań w relacji człowiek-środowisko w kontekście rozwojowym, ujmując czas jako sferę chronosystemu nadającego sens, ale też pokazując złożoność zjawisk występujących w przestrzeni przyrodniczo-społeczno-kulturowej. W wynikach badań potencjał rozwojowy małych środowisk wychowawczych, czyli tzw. „małych ojczyzn”, ujawnia się w zakresie samooceny, jak i w funkcjonowaniu społecznym uczniów (nastawienia/relacje interpersonalne) oraz w obrazie świata (sensowność i zorganizowanie, przychyłność dla ludzi), gdzie widzimy wyraźnie wyższe wskaźniki pozytywnych przekonań, charakteryzujących uczniów ze średnich, oraz małych miast i wsi. Bardziej skomplikowaną sytuację obserwujemy w wynikach dotyczących obrazu własnego życia uczniów, tworzonych w różnych środowiskach wychowawczych. Subiektywne przeświadczenie o umiejętności efektywnego działania w różnych sytuacjach, a także wiara w to, że osobisty wysiłek wkładany w działanie daje pożądaną efekty, co warunkuje podejmowanie przez uczniów odpowiednich działań służących osiągnięciu zamierzonego celu (poczucie zaradności vs. bezradności, poczucie kontroli nad własnym życiem), jest najbardziej widoczne w średnich miastach, w nieco mniejszym stopniu ujawnia się w dużych miastach, natomiast najbardziej deficytowe warunki rozwoju pozytywnych przekonań o „panowaniu” nad własnym życiem okazały się środowiska małych miast i wsi, choć nie jest to trend widoczny we wszystkich wymiarach przekonań (sensowność i zorganizowanie, przychyłność) i obszarach, których dotyczą (sytuacje szkolne i pozaszkolne).

Kreowany w literaturze przedmiotu negatywny obraz szkoły niestety, na podstawie diagnozy wybranych obszarów funkcjonowania uczniów (funkcjonalnie podporządkowanych rozwojowi dojrzałej osobowości), został potwierdzony w badaniach, choć nie oznacza to, że nie ma dobrych szkół i dobrych nauczycieli. System edukacji w Polsce podlega cyklicznym zmianom, a cykle te niestety się skracają, powodując coraz większy chaos i koncentrowanie się na zadaniach pozaedukacyjnych i pozawychowawczych (głównie organizacyjnych). Nie mogą mieć choćby z tego względu charakteru zmian progresywnych, czyli nie świadczą o rzeczywistym rozwoju. Szkoły nie mogą, lub raczej mają utrudnione możliwości realizowania w takich warunkach przypisywanych im społecznie funkcji i zadań, co zwykle jest wykorzystywane przez nauczycieli jako argument usprawiedliwiający ich deficyty. W każdym systemie możliwe jest bowiem działanie „dobre, bo uwzględniające dobro ucznia”, gdyż to nie system wymusza choćby: niesprawiedliwe traktowanie uczniów, czy restrykcyjne ocenianie, dyrektywny i autorytarny rys relacji nauczyciel-uczeń. Dowodzą tego w specyficzny, bo okrężny sposób,

wyniki badań dotyczące pierwszego etapu nauczania, gdzie zaobserwowano najmniejszy zakres zmian regresywnych, gdyż realizowany jest on przez nauczycieli zdecydowanie lepiej wyselekcjonowanych i lepiej przygotowanych do wykonywanej roli zawodowej, co czyni przestrzeń szkolną i jej atmosferę bardziej przyjazną dla ucznia.

Poszukując propozycji rozwiązań i rzeczywistej zmiany w rodzimym systemie edukacji skierowałam w szczególności swoją uwagę na jeden z najlepiej funkcjonujących współcześnie systemów na świecie – system fińskiej edukacji. W nim odnajduję wiele inspiracji do zmian, które są możliwe w realiach polskich. Na poziomie traktowania relacji osobowych widzę w edukacji fińskiej troskę o każdego ucznia, rozwijanie i wspieranie każdej jednostki, każdy jest wyjątkowy. Chcąc, by uczniowie czuli się w szkole szczęśliwi, potrzebne jest zapewnienie im poczucia sensu dotyczącego świata wokół, zdolności do zarządzania codziennym życiem, umiejętne dokonywanie wyborów oraz poczucie znaczenia dla ludzi, którzy nas otaczają, bycie dla nich ważnym, słuchanym, zauważanym, kochanym (Halinen). Szkoła ma dać narzędzia do uzyskania koherencji tych elementów, aby móc odnaleźć się w nowym, zmieniającym się świecie. Szkoła musi zatem odpowiedzieć nie tylko na zmiany zachodzące w świecie, ale ma być siłą sprawczą zmian (Halinen). Warto byłoby wyznaczać ten nowy trend w polskiej edukacji, wskazując potrzebę transgresji osobistych i publicznych, których podstawą często jest transwersywność. Spojrzenie na fiński system edukacji było dla mnie sygnałem i próbą poszukiwania odpowiedzi na pytanie: Dokąd zmierzamy? W jakim stopniu polscy przyszli nauczyciele są gotowi na zmiany? Badania eksploracyjne pokazały, iż około 10% badanych kandydatów na nauczycieli taką otwartość i gotowość do zmiany wykazuje [**W stronę fińskiej edukacji – inspiracje dla kształcenia studentów kierunków nauczycielskich** (w:) J. Kuźma, J. Pułka: Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach. Tom II, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014. ISBN 978-83-7571, s. 133-158]. Szkoła, którą wspólnie tworzymy, nie jest skostniałą, sztywną instytucją, lecz przestrzenią, w której wspólnota oddziaływań uczniów i nauczycieli tworzy nową jakość, z której wszyscy powinni czerpać doskonałe wzorce i kształtować własną osobowość dla dobra osobistego i ogółu społeczeństwa. W szkole jest miejsce na obcowanie z autorytetami, ludźmi z pasją, otwartymi na świat, przedsiębiorczymi, którzy zainspirują i pokażą drogę, odkryją przed uczniami świat codzienny w niecodzienny sposób. Formowanie młodego pokolenia, które miałam okazję obserwować w fińskim systemie edukacji uwzględnia pełnię zadatków, które można zdiagnozować, aby w kolejnym kroku stymulować, promować, rozwijać.

Optymistyczne i niosące nadzieję, iż w środowisku szkolnym dokonuje się twórczy rozwój jednostek były wyniki badań nad postawami twórczymi młodego pokolenia [**Postawy twórcze versus odtwórcze młodego pokolenia. Refleksje na kanwie wybranych idei i badań**, (w:) Alternatywy w edukacji, red. B. Śliwerski i A. Rozmus, Oficyna Wydawnicza „Impuls” i WSiIZ, Kraków – Rzeszów 2018, ISBN 978-83-8095-440-3, 978-83-64286-79-7, ss. 243-290; współautor: E. Wysocka]. Uzyskane wyniki badań wskazały bowiem, że postawy twórcze uczniów nie maleją, lecz mają wyraźną ten-

dencję rosnącą wraz z przechodzeniem na kolejne wyższe etapy edukacji, co daje nam przyczynek do wnioskowania, iż dzieci i młodzież wykazują tendencję do transgresji, że szkoła jako instytucja nie traci potencjałów tkwiących w uczniach, jeśli jej ukierunkowanie na kreatywność, twórczość będzie stałym elementem klimatu/atmosfery w niej panującej. Pewna sprzeczność, pojawiająca się w wynikach badań, zaprezentowanych jako osiągnięcie naukowe, wymaga wyjaśnienia i stanowi dla mnie inspirację do poszukiwania czynników determinujących tę nielogiczną sprzeczność (być może postawy twórcze są mniej środowiskowo determinowane na początku edukacji szkolnej, a później u adolescentów stanowią wynik młodzieńczego buntu i eksploracji rzeczywistości pod kątem tworzenia auto-projektu siebie i świata własnego życia).

Podobne optymistyczne i dobre ukierunkowanie w zmienianiu edukacji pokazała realizacja programów edukacyjnych zaaplikowanych w małopolskich parkach narodowych (Strażnik przyrody Gorczańskiego Parku Narodowego oraz Przyjaciela parku narodowego w Małopolsce, **zadanie badawcze nr WPiNH/DS/8/2014**) – obserwacja pracy rodzin w terenie, wspólne wycieczki nauczycieli z dziećmi, otwarcie się na edukację w terenie, dzięki którym dzieci mogą odkrywać, poznawać i eksplorować świat takim, jakim jest, nieograniczony budynkiem szkolnym. Nowoczesne podejście do procesu edukacji/wychowania, prowadzące do autoedukacji i samowychowania, prezentowane z myślą o tych procesach, jest spojrzeniem otwartym, kładącym nacisk na możliwości, odkrywanie potencjałów i pomysłowość uczestników – wszelkie programy stanowią jedynie narzędzie w rękach uczestników. Wszystkie osoby w otoczeniu ucznia (rodzice, nauczyciele) tworzą warunki do gromadzenia nowych doświadczeń, kreują możliwości przeżywania, odczuwania, emocjonalnego odbioru świata przez podmiot go poznający (ucznia). Przyświeca temu idea poznawania siebie i sprawdzania siebie samego w przestrzeni różnych, powiązanych ze sobą światów – dokonywania transgresji osobistych (osiągania pułapu swoich możliwości), po to, by działając w świecie, dokonywać w rezultacie transgresji publicznych, służących jego rozwojowi (jak wskazuje teoria Kozielskiego).

Powracając do monografii – ostatnim z zaproponowanych rozwiązań, którego celem jest uzyskiwanie „dobrego balansu” (równowagi) w procesie wychowania i edukacji szkolnej jest wykorzystanie potencjału teoretycznego i aplikacyjnego, tkwiącego w modelu autorstwa Lise Fox, Glen Dunlap, Mary Louise Hemmeter, Gail E. Joseph i Phillip S. Strain, którego istotą jest wspieranie kompetencji społecznych i zapobieganie trudnym i problemowym zachowaniom dzieci. Autorzy ci stwierdzają, iż wielu nauczycieli koncentruje się na realizacji programu nauczania oraz walce z zachowaniami kilkorga trudnych uczniów. Ta walka, przeważnie nieskuteczna, zabiera im większość czasu i energii. Równocześnie ci sami nauczyciele nie podejmują najbardziej podstawowych i najprostszych działań, o udowodnionej skuteczności, prowadzących do rozwoju kompetencji, których nabywanie powoduje, że zachowania dysfunkcyjne (jako efekt nieskutecznych strategii radzenia sobie przez uczniów) przestają być potrzebne, bo uczeń radzi sobie konstruktywnie z doświadczanymi problemami. Autorzy modelu, który nazywają piramidą uczenia się, opisują 4 poziomy praktycznych działań

nauczycieli, umożliwiających reagowanie na potrzeby wszystkich uczniów. Fundamentalnym, pierwszym poziomem jest budowanie dobrych relacji nauczycieli z dziećmi, ich rodzicami oraz współpracownikami. Poziom drugi stanowią działania zapobiegawcze/profilaktyczne realizowane w klasie szkolnej. Poziom trzeci stanowią strategie rozwiązywania problemów społeczno-emocjonalnych. Ostatni, czwarty poziom to intensywna indywidualna interwencja, która dotyczy nielicznych uczniów uporczywie sprawiających trudności wychowawcze (Fox, Dunlap i in.).

Podsumowanie

Moje naukowe rozważania zdominowała pedagogika społeczna, w kręgu której zainteresowań pozostają do chwili obecnej. Pozwoliła mi na odnalezienie jedności w różnorodności wobec dostrzeżonej obecnie wieloaspektowości eklektycznej. Pedagogikę społeczną postrzegam jako dyscyplinę szczególną, gdyż transwersalną, która mając określoną tożsamość łączy wielość paradygmatów i podejść naukowych w obszarze działania społecznego. W moim postrzeganiu rzeczywistości społecznej, transwersalność jest cechą, która odpowiada na wyzwania i potrzeby współczesnych czasów, a w szczególności w społecznym odbiorze szkoły i jej dalszej transformacji. W tym ujęciu pedagogika społeczna pozwala na prowadzenie analiz tego, co znajduje się na przeciwstawnych sobie biegunach jak: niedostatek, brak, deficyt (podejście patogenetyczne), które były pierwszym obszarem dociekań badawczych w toku mojego rozwoju naukowego (doświadczeń pedagoga resocjalizacyjnego) – rozwój, wzrost, samorealizacja (podejście salutogenetyczne), które w kolejnym etapie znacznie przeważały i były przeze mnie eksplorowane na gruncie pedagogiki społecznej, aż do zmiany/przekształcania stopniowego/ewolucyjnego versus zmiany nagłej/rewolucyjnej. Zmiana i przekształcanie edukacji i wychowania w środowisku szkolnym i w środowisku życia to obszar, który towarzyszy stale mojemu rozwojowi naukowemu i mojemu rozwojowi jako osoby (podejście transgresyjne). Jako pedagog społeczny uznaję, że należy nie tylko odpowiadać/reagować na dokonujące się zmiany (co realizuję przez publikacje naukowe, wystąpienia konferencyjne i codzienną praktykę kształcenia studentów), ale być także siłą sprawczą tych zmian/przekształceń (Halinen 2016) (co wiąże z modelowaniem nowych rozwiązań w rzeczywistości społecznej – tworzeniem programów, które mają zmienić postawy społeczne, nastawienia do świata natury, zachęcać do życia w zgodzie ze środowiskiem przyrodniczo – kulturowym, a w efekcie do dobrego jakościowego życia).

Dokumentuje to najlepiej w moim przekonaniu, wskazane jako główne, osiągnięcie naukowe, które jest diagnozą psychospołeczną (charakterystyczną dla pedagogiki społecznej), w ujęciu komplementarnym (salutogenetycznym i patogenetycznym), prowadzącą do rozwiązań praktycznych w obszarze pedagogiki społecznej (profilaktyki zagrożeń, negatywnej, eliminującej i profilaktyki pozytywnej, wspierającej rozwój potencjałów; podejście transwersalne; Marynowicz-Hetka, podejście transgresyjne; J. Koziński).

W kolejnych etapach naukowej pracy badawczo - rozwojowej planuję:

1. weryfikację uzyskanych wyników badań systemowych w różnych etapach kształcenia (po upływie dekady), dzięki którym możliwe będzie budowanie teorii naukowej, dotyczącej nastawień życiowych dzieci i młodzieży;
2. analizowanie rozwiązań systemowych dotyczących funkcjonowania edukacji i szkoły jako środowiska ukierunkowanego na rozwój i wspieranie uczniów w różnych systemach edukacyjnych na świecie;
3. kontynuację projektowania programów edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych ze szczególnym ukierunkowaniem na potrzeby zrównoważonego rozwoju, dbałości o środowisko przyrodnicze, nastawień życiowych (intrapersonalnych, interpersonalnych, nastawień wobec świata i własnego życia).

6. Działalność i osiągnięcia dydaktyczne

Moja działalność dydaktyczna koncentruje się na kształceniu studentów kierunku pedagogika na specjalnościach nauczycielskich: pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, a także nienauczycielskich: pedagogika resocjalizacyjna (realizowanych w KAAFM). Kształcenie prowadzę zarówno na studiach licencjackich, jak i magisterskich.

Począwszy od 2008 roku prowadzę zajęcia dydaktyczne z następujących przedmiotów: projektowanie programów wychowawczo-profilaktycznych, podstawy projektowania programów resocjalizacyjnych, projektowanie pracy dydaktyczno-wychowawczej, profilaktyka społeczna, metodologia badań społecznych, seminaria licencjackie i magisterskie. Wypromowałam 141 studentów (86 studentów studiów licencjackich i 56 studentów studiów magisterskich). Byłam recenzentem 123 prac dyplomowych (57 licencjackich i 66 magisterskich). Jestem promotorem pomocniczym w jednym przewodzie doktorskim.

Roztaczam opiekę dydaktyczną nad studentami w toku praktyki pedagogicznej – nieprzerwanie od 2010 roku jako Pełnomocnik Dziekana ds. praktyk na kierunku Pedagogika. Łącznie ponad 1000 studentów zrealizowało praktykę zawodową pod moją opieką. W ramach praktyk studenci realizują przygotowanie pedagogiczne nie tylko w kraju, ale i za granicą, korzystając z programu Erasmus. Dotychczas z tej wyjazdowej formy praktyki skorzystało 3 studentów z Polski – wyjazdy na praktyki do Finlandii, oraz 5 studentów z współpracujących uczelni zagranicznych (2 studentki z Finlandii, 2 studentki z Grecji, 1 student z Węgier) w ramach pobytów 3 miesięcznych.

Współpraca dydaktyczna z uczelniami z zagranicy – oprócz praktyk – obejmowała także wygłaszanie gościnnych wykładów i prowadzenie zajęć. W tym celu 2 krotnie przebywałam w Finlandii, jeden raz w Szwecji w ramach programu Erasmus, Erasmus + oraz w Finlandii i Stanach Zjednoczo-

nych w ramach wizyty studyjnej. W ramach wymiany międzynarodowej opiekowałam się wykładowcami z Finlandii i Węgier – prowadzącymi zajęcia w KAAF.M.

Sprawowałam również opiekę dydaktyczną nad studentami Koła Naukowego Pedagogów i studentami – ochotnikami studiów licencjackich i magisterskich w czasie organizacji Pikników Rodzinnych w Parku Jordana w Krakowie, przygotowując wraz z nimi program zajęć dla rodzin w uczelnianym namiocie KAAF.M corocznie w latach 2015 – 2017. W roku 2015 udzielałam pomocy merytorycznej studentom Koła Naukowego Pedagogów w trakcie przygotowywania przez nich recenzji wydarzenia, opublikowanej w czasopiśmie punktowanym *Państwo i Społeczeństwo*.

7. Działalność naukowa - uczestnictwo w projektach badawczych krajowych i międzynarodowych:

Moja działalność naukowa jest silnie powiązana z prowadzeniem prac projektowych. Rozpoczęła się w 2008 roku w czasie aplikacji o projekty dotyczące opracowania narzędzi diagnostycznych służących rozpoznawaniu zainteresowań i predyspozycji uczniów w wieku szkolnym. Projekt, który wówczas powstał został zatytułowany „Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy z MEN nr UDA-POKL.03.04.03-00-031/08-00. Jego realizacja rozpoczęła się w 2009 roku i trwała do roku 2012. W czasie trwania projektu pełniłam rolę koordynatora do spraw badań ogólnopolskich. Efektem współpracy zespołu twórców narzędzi kierowanego przez E. Wysocką i zespołu badawczego, kierowanego przeze mnie było utworzenie 16 nowych na polskim rynku wystandaryzowanych narzędzi diagnostycznych. Były to 4 narzędzia w 4 wersjach, dostosowanych do wieku rozwojowego uczniów (etap edukacji wczesnoszkolnej, II etap kształcenia, gimnazjum oraz szkoły średnie (licea).

Kolejny projekt, w którym prowadziłam badania standaryzacyjne, realizowałam w latach 2014 – 2015, także we współpracy z E. Wysocką. Projekt nosił tytuł „Kompetentny doradca zawodowy – podnoszenie kwalifikacji zawodowych doradców zawodowych i nauczycieli”, był współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – Kapitał Ludzki, Narodowa Strategia Spójności, na podstawie umowy nr: WND-POKL.03.04.03-00-101/13. Zakresy działań podzielone były na zespół twórców narzędzi, którym kierowała E. Wysocka i zespół badawczy, którym ja kierowałam. Efektem współpracy tych zespołów było powstanie kolejnych 4 wystandaryzowanych narzędzi diagnostycznych możliwych do wykorzystania w obszarze doradztwa zawodowego w szkołach, wśród gimnazjalistów i licealistów.

Badania typu ewaluacyjnego prowadziłam w ramach projektów dotyczących kształcenia akademickiego studentów, poszerzania oferty dydaktycznej uczelni w ramach projektu „Umiejdzynarodowienie Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy z

MNiSW nr UDA – POKL.04.01.01-00-097/10-00 oraz projektu „Przedsiębiorstwo 2.0 – studia podyplomowe dla biznesu”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy nr UDA – POKL.02.01.01-00-198/10.

Badania pilotażowe typu preeksperymentalnego prowadziłam w ramach międzynarodowego projektu „Nauka – Sztuka – Edukacja - opracowanie i upowszechnianie innowacyjnego modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Małopolskiego Programu Regionalnego na podstawie umowy nr MRPO.08.02.00-12-430/10-00-XVI/54/FE/11.

Kompetencje dydaktyczne doskonaliłam w czasie prac w charakterze moderatora kursu e-learningowego, który wcześniej przygotowałam i opracowałam merytorycznie. Kurs nosił tytuł „Kompetencje nauczycielskie” i był realizowany na studiach podyplomowych przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotów zawodowych w ramach projektu „Z gospodarki do edukacji II”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy z MEN nr UDA-POKL.03.03.02-00-055/09-00.

W kilku projektach zdobywałam doświadczenie w prowadzeniu i doskonaleniu kompetencji w zakresie kształcenia praktycznego studentów – pełniąc rolę koordynatora ds. praktyk studenckich (np. „Z gospodarki do edukacji – nowy typ studiów podyplomowych przygotowujących do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela przedmiotów zawodowych”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy z MEN nr UDA – POKL.03.03.02-00-009/08-00), koordynatora merytorycznego projektu „Efektywne praktyki pedagogiczne – platforma między teorią a praktyką w kształceniu kandydatów na nauczycieli”, projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, czy też autora poradnika dla studentów („Praktyczne wychowanie fizyczne – opracowanie i wdrożenie nowatorskiego programu praktyk pedagogicznych na kierunku nauczycielskim Wychowanie Fizyczne na AWF w Krakowie”, projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – Kapitał Ludzki, Narodowa Strategia Spójności, na podstawie umowy nr: UDA – POKL.03.03.02-00-104/10).

W projektach pozyskiwanych w ramach działalności statutowej koncentrowałam się na badaniach postaw prezentowanych przez uczniów i modelowaniu tych postaw przez ich nauczycieli. Były to zadania zatytułowane: Szkoła skoncentrowana na uczniach, zadanie badawcze nr WPiNH/DS/11/2017, DS dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Modelowanie postaw prospołecznych i proekologicznych dzieci w młodszym wieku szkolnym, zadanie badawcze nr WPiNH/DS/8/2014, DS dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W tym ostatnim zadaniu stworzyłam program edukacyjny Strażnik przyrody.

W kolejnych pracach projektowych powstały 2 programy edukacyjne: Przyjaciół parku narodowego, w projekcie współfinansowanym przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, małopolskie parki narodowe (Babiogórski PN, Gorczański PN, Magurski

PN, Ojcowski PN, Tatrzński PN) oraz Odkrywcy Parków Krajobrazowych w projekcie Zespołu Parków Krajobrazowych w Małopolsce.

8. Działalność organizacyjna:

Od 2008 roku jestem członkiem Rady Wydziału Nauk Humanistycznych Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego – jako przedstawiciel nauczycieli akademickich nie posiadających tytułu naukowego profesora ani stopnia naukowego doktora habilitowanego, a od roku 2012 Rady Wydziału Psychologii i Nauk Humanistycznych, aż do chwili obecnej.

Od 2010 roku pełnię funkcję Pełnomocnika Dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego ds. praktyk studenckich na kierunku Pedagogika, w późniejszych latach (od 2012) Pełnomocnika Dziekana Wydziału Psychologii i Nauk Humanistycznych, aż do chwili obecnej. W ramach pełnionej funkcji współpracuję z wieloma placówkami o charakterze edukacyjnym, wychowawczym, profilaktycznym, socjalizacyjnym, środowiskowym, resocjalizacyjnym i terapeutycznym. Współpracuję z placówkami w kraju i za granicą w ramach wymiany studentów celem odbycia praktyk w placówkach.

W latach 2011 – 2012 byłem członkiem zespołu przedstawicieli kierunku pedagogika w sprawie wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacyjnych Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego. Prace organizacyjne związane były w tym czasie z dostosowaniem programów kształcenia do wymogów Krajowych Ram Kwalifikacji. Od tego czasu w sposób ciągły pracuję organizacyjnie w charakterze weryfikatora sylabusów dla specjalności pedagogika resocjalizacyjna.

Prace organizacyjne związane były również z przygotowywaniem konferencji naukowych, w których pełniłem rolę sekretarza naukowego. W 2009 roku była to konferencja *Diagnoza, problemy i potrzeby doradztwa zawodowego w Polsce*, zorganizowana w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w dniu 24.09.2009. W 2013 roku sympozjum naukowe zatytułowane „*Od tradycyjnej do przyszłej szkoły skoncentrowanej na uczniach*” zorganizowane w ramach XIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego Państwo Gospodarka Społeczeństwo 2013.

Ponadto prace organizacyjne były związane z przygotowaniem wniosków projektowych i zadań badawczych, które stale prowadzę od 2009 roku.

W latach 2015-2016 byłem członkiem *European Science Education Research Association* (ESERA).

Od 2002 roku jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego.

Od 2016 roku członkiem Komisji Nauk Pedagogicznych oddziału Polskiej Akademii Nauk (PAN) w Krakowie.

Od 2019 roku jestem członkiem rady wydawniczej w czasopiśmie “Humanization of Educational and Upbringing Process” (the Founder is the SHEI “Donbas State Pedagogical University”, Sloviansk, Donetsk Region, Ukraine).

9. Prace eksperckie:

Moje działania eksperckie są związane z konsultacjami naukowymi przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym – program *Przyjaciel parku narodowego* dla dzieci przedszkolnych i szkolnych, a także program *Odkrywczy parków krajobrazowych*, które opiniowałam na różnych etapach ich powstawania.

Konsultacje eksperckie prowadziłam także dla nauczycieli gimnazjów z zakresu rzetelności i trafności narzędzi badawczych podczas konferencji naukowej *Doradztwo zawodowe w praktyce – diagnostyczne i metodyczne wspieranie rozwoju zainteresowań zawodowych uczniów*, zorganizowanej na zakończenie projektu „Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów”, zorganizowanej w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2012 Kraków.

Przygotowałam także recenzję projektu koncepcji funkcjonowania Centrum Edukacji Ekologicznej, ze szczególnym uwzględnieniem założeń dotyczących pomocy dydaktycznych, składanego w celu pozyskania dotacji przez podmiot publiczny do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska.

10. Działalność popularyzatorska i w zakresie upowszechniania nauki:

Od początku pracy naukowej interesuję się nie tylko tworzeniem, ale również popularyzacją nauki, czego dowodem jest doskonalenie się na studiach podyplomowych dla pracowników jednostek naukowych i podmiotów działających na rzecz nauki („Zarządzanie projektem badawczym i komercjalizacja wyników badań”, zorganizowane przez Stowarzyszenie „Edukacja dla Przedsiębiorczości” w partnerstwie z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, Akademią Ekonomiczną w Katowicach, Akademią Leona Koźmińskiego w Warszawie, Politechniką Gdańską, Politechniką Łódzką, Politechniką Wrocławską, Uniwersytetem Szczecińskim, Instytutem Podstawowych Problemów Techniki PAN oraz Stowarzyszeniem „Project Management Polska”). W toku tych studiów, a także w trakcie warsztatów naukowo-praktycznych, zorganizowanych przez Górnośląską Wyższą Szkołę Handlową w Katowicach „Warsztaty naukowo-praktyczne z zakresu prowadzenia, zarządzania i komercjalizacji badań naukowych”, poznałam różnorodne metody i techniki promowania nauki w otoczeniu społeczno-gospodarczym.

Wyrazem działalności popularyzatorskiej były *Pikniki Rodzinne w Parku Jordana*, zatytułowane *Poznaj małopolskie parki narodowe*, organizowane przez Fundację im. Zofii i Witolda Paryskich, na których reprezentowałam Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, jako jednego ze współorganizatorów. Pikniki Rodzinne zorganizowane zostały w trzech kolejnych latach 2015, 2016, 2017 jako forma popularyzacji programu Przyjaciel parku narodowego, popularyzacji wiedzy o parkach narodowych, w roku 2017 także parkach krajobrazowych oraz wiedzy ogólnej o kształtowaniu środowiska naturalnego, wiedzy o ekologicznym wymiarze życia. Obfitowały w liczne konkursy: muzyczne, plastyczne, konkursy wiedzy, zabawy sportowe (ekobiegi), a przy okazji uczyły współpracy, komunikacji i innych umiejętności życiowych.

Dwukrotnie popularyzowałam wiedzę naukową podczas Festiwalu Nauki na Rynku Głównym w Krakowie. W 2012 roku o narzędziach diagnostycznych wystandaryzowanych w projekcie naukowo – badawczym KAAFm, a w 2015 roku o programie Przyjaciel parku narodowego.

Popularyzacja nauki była też przeze mnie realizowana w środowisku nauczycieli, a dotyczyła popularyzacji programu wychowawczo-profilaktycznego CrossRoads – Młodzież na Rozdrożu (począwszy od 2009 roku do chwili obecnej w kręgach polskich i w 2012 roku w Finlandii) oraz programu Rozumienie Ludzkiej Natury Profesora Philipa G. Zimbardo (Hero Imagination Project), moduł I - „Jak bierni obserwatorzy mogą stać się bohaterami” (2016), w których jestem certyfikowanym nauczycielem. Popularyzowałam także wiedzę o metodologii *design & thinking* w tworzeniu programów w gronie nauczycieli akademickich (2015).

Popularyzowałam także wiedzę o programie Noe wraz z zespołem realizatorów programu w czasie spotkania przybliżającego istotę działań profilaktycznych na terenie szkoły, zorganizowanego dla studentów kierunku pedagogika, specjalność: pedagogika resocjalizacyjna oraz studentów Koła Naukowego Pedagogów w KAAFm w 2011 roku. Program Noe jest jednym z programów rekomendowanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i dawne Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej (ORE) do pracy z młodzieżą.

11. Nagrody i wyróżnienia:

W trakcie mojej pracy naukowo-badawczej, dydaktycznej i popularyzatorskiej uzyskałam:

1. Wyróżnienie za pracę naukową i dydaktyczną w 2014 roku.
2. Brązowy Krzyż Zasługi przyznany w 2016 roku przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Nagrodę Ekolider 2016, przyznaną w kategorii Ekowydarzenie za organizację Pikniku Rodzinnego *Poznaj małopolskie parki narodowe* Fundacji im. Zofii i Witolda Paryskich – głównego organizatora wydarzenia, przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie.
4. Nagrodę dydaktyczną za pracę ze studentami w świetle ewaluacji dokonywanej przez studentów przyznana w 2017 roku.

5. Wyróżnienie za pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną w 2018 roku.

Szczegółowo swoją działalność dydaktyczną i osiągnięcia w tym obszarze charakteryzuję w załączniku nr 4 punkt a; aktywność w obszarze współpracy z instytucjami lub organizacjami, będącymi zgodnie z postanowieniami ich statutów towarzystwami naukowymi albo działającymi w zakresie sztuki w kraju i za granicą zamieszczam w załączniku nr 4 punkt b; informację o odbytych wyjazdach i wizytach studyjnych w załączniku nr 4 punkt c; natomiast informacje o działalności popularyzatorskiej i działalności w zakresie upowszechniania nauki zamieszczam w załączniku nr 4 punkt d. W załączniku 5 zamieszczam oświadczenia o współautorstwie. W załączniku 6 umieszczam informacje o realizowanych projektach i działalności aplikacyjnej, a w załączniku 7 o działalności organizacyjnej i eksperckiej.

Jolanta Pińska